

2. Kalapüük ja kalakasvatus

Maire Simm ja Milvi Jenson

Viimastel aastatel on maailma kalandusest saanud toiduainetööstuse turust sõltuv dunaamiliselt arenev majandusharu. Et rahvusvahelisel turul nõudlus kala ja kalatoodete järele aina kasvab, on kaldariigid püüdnud võimalust mööda investeerida moodsatesse kalapüügilaevadesse ja kalatöötlemistehastesse. 1980-ndate lõpus sai selgeks, et kalandusressursse ei jätku kalanduse ülikiire ja tihtipeale kontrollimatu arengu jätkudes ning et kalandust on vaja korraldada uut moodi, pidades muu hulgas silmas kalavarude ja veekeskkonna kaitset. Järjest enam on pööratud tähelepanu avamere reguleerimata kalapüügile, kus on mõningatel juhtudel tegemist siirdekalandega, kes võivad paikneda nii sees- kui ka väljaspool majandusvööndeid. Eestile kui mereriigile on kalandus olnud alati eluliselt tähtis tegevusala. Täieõiguslikuks Euroopa Liidu liikmeks saamine seab ka Eesti kalandusele uued ranged nõuded, kus peaeesmärgiks on tingimuste loomine Euroopa Liidu ühtse kalanduspoliitika nõuetega kooskõlas oleva, kalavaru säästvalt kasutava ja konkurentsivõimelise kalandusharu arendamine.

Kalapüük annab meil tööd ligikaudu 3500-4000 inimesele. Kala ja kalatoodete töötlemise ja säilitamisega tegelevate inimeste arv on tunduvalt vähenenud seoses mitme ettevõtte pankrotistumisega (vt tabel 1).

Allikas: Eesti kalandus 2000

Tabel 1

Aasta	1997	1998	1999
Kala töötlemisega tegelevate inimeste arv	6590	7413	4208

1999. aasta 9 kuuga vähenes kala ja kalatoodete tootmine 1998. aasta 9 kuuga võrreldes 39,2%. Toidukalatooteid toodeti 33,7% vähem, kalakonserve 51,1% ning kalajahu 54,8% vähem. Suurem osa kalatööstuse toodangust (69,5% müügist) eksporditi.

Allikas: ESA "Tööstus"

Kalapüük

Ainuüksi Läänemerest püüti 1998. aastal 77 644 tonni kala, millele lisandus 3878 tonni püügist sisevetes. 1999. aastal püüti Läänemerest 82 975 tonni ning sisevetest 3878 tonni. Kalavarusid reguleeritakse maksimaalselt lubatava püügikoguse (kvoodi) abil.

Läänemere püügikvoodid on toodud tabelis 2.

Tabel 2

		Läänemere püügikvoodid		
Nimetus	M/ü	1998. a	1999. a	2000. a
Räim	tonni	56 800	48 270	41 070
Kilu	tonni	56 650	48 210	41 200
Tursk	tonni	2 492	2 243	1 869
Lõhe	isendit Läänemeres	8 471	8 471	9 297
Lõhe	isendit Soome lahes	10 230	9 300	8 370

Kaugpüügikvoodid NAFO piirkonnas:

Eesti, Läti, Leedu ja Venemaa ühine kvoot on toodud tabelis 3.

Tabel 3

Nimetus	M/ü	Kvoot		
		1998. a	1999. a	2000. a
Mereahven	tonn	18 005	13 850	13 850
Kalmaar	tonn	5000	2500	1133
Krevetipüük	laevade arv	8	8	
	püügipäevi	1217	1667	

Kaugpüügikvoot Teravmägede piirkonnas:

Norra Kalandusministeeriumi määrus sätestab Eestile 1997. aastast selles piirkonnas püügilimiidiks kokku 377 päeva. Seal püüab 3 laeva.

Eesti kogukvoot Pihkva, Lämmi ja Peipsi järvel: 5000 tonni.

Eesti kalapüügi võib püügipiirkondade alusel jagada kolmeks põhimõtteliseks osaks:

Püük Läänemere. Läänemere püük jaotub avamerepüügiks ja rannapüügiks.

- Avamerepüügi kaladeks on räim, kilu, tursk ja lest; vähesel määral ka lõhe. Peamisteks püügivahenditeks on traalid.
- Rannapüügil püütakse palju erinevaid kalaliike: majanduslikult tähtsamad on ahven, koha, lest, samuti vimb, säinas ja tuulehaug; vähemal määral ka angerjas, meriforell ning siig. Peamisteks püügivahenditeks on mõrrad, võrgud ja õngeliinid.

Püük sisevetest. Töenduslik püük toimub arvestataval määral Peipsi järvel ja Võrtsjärvel. Peamisteks püügikaladeks on ahven, koha, latikas, tint, siig ja angerjas. Püügivahenditeks on mõrrad, võrgud, seisev- ja põhjanoodad.

Kaugpüük. Eesti kaugpüük toimub Atlandi ookeanil. Põhiliselt püütakse krevetti. Vähesel määral püütakse ka makrelli, mereahvenat ja stauriidi. Püütakse traallaevadega.

Avamerepüügi laevade (pikemad kui 12 m) keskmine vanus on 21 aastat. Rannakalanduses kasutatavad kalapüügialused (alla 12 m) ei ole enamasti kuigi merekindlad, samuti on vajakajäämisi tänapäevaste navigatsioonivahenditega varustatuses. Eesti kaugpüügilaevastiku (23 laeva) kõik laevad on vanemad kui 11 aastat. Suur osa laevadest pärineb endistest sotsialismimaadest, mistõttu nende kvaliteet ja ökonoomsus on halb. Samuti on suurema osa laevade tehniline varustus ja seadmed vananenud, mistõttu on laevadel enamasti halvad töötingimused, väike mahutavus ja neid on raske viia vastavusse EL-i kõrgete sanitaarnormidega.

Kalakasvatus

1998. aastal tegutses Eestis 22 suuremat kalakasvandust. Eesti kalakasvandused tootsid 285 tonni vikerforelli ja 23 tonni karpkala. Peale vikerforelli ja karpkala kasvatatakse veel merisiiga, koha, linaskit ja ka vähki. Vähi järele on Põhjamaades suur nõudmine ja hinnad kõrged. Katsetatakse ka uute kaladega - tuurad, arktika paalia, angerjas jt.

Eesti ainus riiklik kalakasvandus on Põlula Kalakasvatusteskeskus, mis asub Lääne-Virumaal Rakvere lähedal. See on rajatud 100-aastase allikaveelise vikerforellikasvatuse asemele. Tema peamiseks ülesandeks on kasvatada noori lõhesid Soome lahte suubuvatesse jõgedesse asustamiseks. Aastail 1997-1999 on Eesti vetesse lastud üle 370 tuhande noore lõhe. Osa neist on juba pöördunud tagasi meie jõgedesse, olles kasvanud 5-8 kg raskuseks.

Allikas: Eesti kalanduse arengukava ja Keskkonnaministeeriumi kalanduse osakond

Kalatoodete tarbimisest Eestis

Kalatoodete tarbimine on mereriigi kohta suhteliselt tagasihoidlik – 1998. aastal 15,6 kg ühe elaniku kohta ning on viimastel aastatel vähenenud tunduvalt (1994. aastal tarbiti 19 kg). Tarbimise vähenemise põhjuseks on kala üldine kallinemine ja sortimendi muutus - odavamate kalaliikide (ahven, kilu, räim) asendumine kallimatega (lõhe, forell). Tarbimises moodustab värske kala peaaegu kaks kolmandikku kalatoodetest.

Allikas: Konjunktuur nr 4 (131) dets 1999